

Nr 96.

Av herrar **Bodin** och **Roos**, om anslag till undersökning av det s. k. *Bulverket i Tingstäde träsk*.

På bottnen av Tingstäde träsk, Gotlands näst största insjö, ligger ett av vårt lands märkligaste fornminnen, det s. k. *Bulverket*. Enligt vad de hittills utförda undersökningarna givit vid handen består *Bulverket* av lämningar efter en omfattande s. k. påbyggnad, uppförd sannolikt för omkring 1,500 år sedan mitt ute i träsket och utgörande en befästning, som i fråga om betydelse och omfattning kan jämföras med den beryktade *Torsburgen* på östra Gotland och den medeltida *Visby ringmur*. Befästningen i *Tingstäde* har varit en av de väldigaste träkonstruktioner som uppbyggts i Norden och torde sakna motstycke i Europa.

De uppmätningar, fotograferingar m. m., som sedan 1921 utförts av major *A. Zetterling*, ha ådagalagt att anläggningen består av en väldig fyrkant av stockar, omgiven av flerdubbla pallissader och sträckande sig över ett område av över 7 hektar med en genomskärning av cirka 300 meter. Fyrkanten har utgjorts av sinnrikt konstruerade och hopfogade timmerkistor, vilka åtminstone inom vissa delar uppburit trägolv, på vilka i sin tur byggnader varit uppförda. Mycket tyder på, att dessa strax ovan vattenytan liggande trägolv burit en rad bostäder, som under belägringstider inhyst inte endast besättningen utan också del av den kringboende befolkningen. Rester av eldstäder i dessa hus häntyda på bostäder av mer permanent art.

Fästningens ålder kan ännu icke med bestämdhet fastslås, men en del omständigheter tala för att den uppförts under den s. k. romerska järnåldern (Kristi födelse—400 e. Kr.) eller kort därefter — en kulturell blomstringstid på ön.

Anläggningen, som delvis synes ha förstörts genom eld, har uppförts under stora yttre svårigheter. Man beräknar att byggnadsarbetet ute i träsket krävt minst 150,000 dagsverken, vilket ger en god föreställning om fästningens omfattning.

Under en följd av år har en för *Bulverket* särskilt intresserad man, major *A. Zetterling*, lagt ner ett omfattande och oegennyttigt arbete på att så långt möjligt och med till buds stående medel skingra dunklet kring det egenartade fornminnet. De medel som härför varit nödvändiga ha av honom hopsamlats till största delen på privat väg.

Det är emellertid nu önskvärt, att arbetet får ett mera verksamt ekonomiskt stöd för att kunna uppläggas på bredare bas och för att det

skall bli möjligt att göra en uppdämning ute i träsket. Endast därigenom är det nämligen möjligt att göra de iakttagelser och undersökningar, som äro nödvändiga för att fullt kunna klarlägga fästningens konstruktion, användning, ålder m. m. Därvid har man också beräknat att kunna komma åt eventuellt befintliga kulturlager med fynd, som skulle kunna bidra till exakt datering och till ett närmare belysande av det liv, som levts ute i påbyggnaden.

Enligt av sakkunnig (civilingenjör Sven L. Segerfors i Visby) uppgjord kostnadsberäkning skulle den planerade uppdämningen kring en del av Bulverket draga en kostnad av 4,500 kronor. Den vetenskapliga undersökningen inom det så blottade området torde kunna utföras för omkring 2,000 kronor. För de fortsatta uppmättnings- och fotograferingsarbetena av hela anläggningen ha beräknats omkring 3,500 kronor. Av denna totala summa torde det vara möjligt att uppbringa någon del (möjligen 4,000 kronor) på privat väg. För de sålunda planerade undersökningarna, avsedda att utföras under innevarande år, är ett belopp av minst 6,000 kronor erforderligt.

Vad som gör att detta arbete bör påskyndas så mycket som möjligt är det förhållandet, att en ganska kraftig igenslamning synes äga rum inom södra delen av träsket, där redan ett hörn av Bulverket begravts under en hastigt framryckande ävjebank, vilken under de senaste 10 åren förflyttat sig cirka 50 meter. Skulle dessa för vårt lands kulturhistoria så betydelsefulla arbeten icke kunna utföras med tillräcklig snabbhet, är den möjligheten icke utesluten, att sjöfästningen i Tingstäde träsk till stor del begraves och sedan icke alls eller med långt större svårigheter än nu kan bli föremål för utforskning.

Med stöd av vad vi sålunda anfört och av bifogade utlåtande från riksantikvarien tillåta vi oss därför hemställa,

att riksdagen för en systematisk undersökning av den forntida sjöfästningen, det s. k. Bulverket i Tingstäde träsk på Gotland, ställer ett belopp av 6,000 kronor till major A. Zetterlings förfogande att användas enligt av riksantikvarien godkänd plan och under hans kontroll.

Stockholm den 21 januari 1931.

L. G. Bodin.

Gustaf W. Roos.

Bilaga.

Riksantikvarien, som satts i tillfälle att taga del av den av herrar L. G. Bodin och Gustaf W. Roos väckta motionen om ett anslag av 6,000 kronor för en undersökning av det s. k. Bulverket i Tingstäde träsk på Gotland, får härmed uttala sin anslutning till dennas syftemål.

Ifrågavarande fornlämning, som till sin art synes vara ensamstående i vår världsdel, måste ur vetenskaplig och allmän kulturhistorisk synpunkt anses vara av mycket stor betydelse. Riksantikvarien har följt de sista årens undersökningar av Bulverket och därvid funnit, att ur flera synpunkter viktiga resultat redan vunnits. Man har sålunda kunnat fastslå anläggningens omfattning och allmänna karaktär, utfört uppmätningar, fotografering och detaljritning av vissa partier samt tillsammans med geologiska forskare studerat träskets ålder och bildningssätt. Vad som emellertid nu är oundgängligen nödvändigt är, att detta viktiga forskningsarbete får de ekonomiska möjligheter, som behövas för en mer omfattande på en gång och efter en viss plan genomförd systematisk undersökning. I första hand bör man därvid inrikta sig på att genom en partiell uppdämning av sjön komma de omfattande träkonstruktionerna in på livet i och för detaljundersökning och genomletning av eventuella kulturlager. Av vikt är också att den tidsödande kartläggningen kan få fortsätta, innan uppgrundningen av träsket tilläventyrs borttagit möjligheterna härför. Det är också av betydelse, att den träsket omgivande trakten undersökes arkeologiskt och att eventuellt samband mellan här befintliga fornlämningar och sjöfästningen utrönes. Endast på detta sätt kan klarhet vinnas rörande denna imponerande och gåtfulla fornlämning.

Bulverkets utforskare major Zetterling har under ett 10-tal år varit sysselsatt med undersökningar på Tingstäde träsk. De medel, som behövs härför, har major Zetterling till största delen måst hopsamla på enskild väg. Då några större anslag tyvärr ej kunna påräknas från Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitets-Akademien, vars ordinarie anslag för dylika undersökningsändamål äro mycket små, vore det önskvärdt och lyckligt, om de begärda 6,000 kronor nu kunde beviljas och det planerade arbetet för detta år utföras. Det vore dessutom en välförtjänt gärd av erkännande åt den man, som under många år på ett synnerligen intresserat och osjälviskt sätt så gott som ensam arbetat för den intressanta forskningsuppgiftens lösande.

Stockholm den 22 januari 1931.

Sigurd Curman.